מנורת המאור — מאור התורה

גדולה תורה שמאירה ללומדיה בעולם הזה ובעולם הבא, והב"ה שומר את נפשם בזכותה. כדגרסי' בויקרא רבה כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת. אמ' בר קפרא, הנפש והתורה נמשלו לנר. הנפש, דכתי' (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם, התורה, דכתי' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. אמ' הב"ה, נרי בידך ונרך בידי, נרך בידי זו הנשמה, נרי בידך זאת התורה, אם שמרת את שלי אני אשמור את שלך, ואם כבית את נרי אני אכבה את נרך. מנין, דכתי' (דברים ד, ט) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו', הוי [כי] אם שמור תשמרון. א"ר שמעון, משל לשני בני אדם, אחד היה לו כרם בגליל ואחד היה לו כרם ביהודה. אמ' אותו שבגליל לאותו שביהודה, שמור את שלי ואני אשמור את שלך. כך אמר הב"ה לאדם, הנה תורתי בידך ונפשך בידי, אם שמרת את שלי אני אשמור את שלך ואם אבדת את שלי אני מאביד את שלך. הוי כי אם שמור תשמרון. ר' אלעזר ור' יוחנן דאמרי תרווייהו תורה ניתנה לארבעים יום, שנא' (שמות לד, כח) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, ונשמה נוצרה לארבעים יום, כל מי שמשמר תורתי נשמתו משתמרת, וכל מי שאינו משמר את תורתי אין נשמתו משתמרת. תני ר' חייא, הלמד לעשות ו[לא] הלמד שלא לעשות, שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא לו. אמ' ר' יוחנן, הלמד שלא לעשות נוח לו אלו נהפכה שלייתו ולא יצא לעולם.

וגרסינן בואלה שמות רבה זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך. היאך דברי תורה מאירין לאדם בשעה שהוא עוסק בהן, וכל מי שאינו עוסק בהן עומד באפלה, בא להלוך מצא אבן ונכשל בה, מצא ביב ונפל בתוכו, הקיש פניו בקרקע. למה, לפי שלא היה בידו נר. כך ההדיוט שאינו יודע בדברי תורה, מצא עבירה נכשל בה ומת, שנא' (משלי ה, כג) הוא ימות באין מוסר. ולמה הוא מת, [לפי] שאינו יודע בדברי תורה והולך וחוטא, שנא' (משלי ד, יט) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו. אבל מי שעוסק בדברי תורה, היא מאירה לו בכל מקום. משל לאדם שעמד באפלה ונר בידו. וראה אבן לא נכשל בה, ראה בית לא נפל. למה, שהיה נר בידו, שנא' (תהלים קיט, קה) נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי, וכן ואם תרוץ לא תכשל. ומהו כי נר מצוה, כל מי שהוא עושה מצוה כאלו מדליק נר לפני הב"ה ומחיה נפש שנקראת נר. ומהו ותורה אור. הרבה פעמים שאדם עושה מצוה ויצר רע שבתוכו אומר לו, למה לך לעשות ומחסר את נכסיך, עד שאתה נותן לאחרים תן לבניך, ויצר טוב אומר, עשה מצוה, ראה מה כתוב כי נר מצוה, מה הנר הזה כשהוא דלוק אפי' אלף אלפים נרות מדליקין ממנו לא יחסר מאורו, כך כל מה שנותן אדם במצוה אינו חסר כלום.

וגרסי' במ' שוטה את זו דרש ר' מנחם בר' יוסי, מאי דכתי' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, תלה הב"ה את המצוה בנר ואת התורה באור, מה נר אינו מאיר אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מאירה אלא לפי שעה, ומה אור מאיר לעולם אף התורה מאירה לעולם. וגרסי' במדרש משלי נצור בני מצות אביך וגו', מה כתי' אחריו קשרם על לבך תמיד, למה, בהתהלכך תנחה אותך. ר' מאיר אומר עשה לך נר שתלך לאורו, ואי זה זה, זה אורה של תורה, שנא' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. ר' מאיר אומר, אשרי אדם שקנה לו דברי תורה, למה, שהיא משמרתו מדרך רע, שנא' (משלי ו, כב) בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך, בקבר, והקיצות היא תשיחך, לתחיית המתים. וגרסי' במ' פאה ירושלמי ארטבן שלח לרבינו הקדוש חדא מרגלית אטימיטון. שלח ליה רבינו הקדוש חדא מזוזה. אמ' ליה, אנא שלחית לך מילה דלית לה טימי ואת שלחת לי מילה דשויא חד בולאר. אמ' לו, חפצי וחפציך לא ישוו בה, ולא עוד אלא את שלחת לי מילה דאנא צריך מנטר לה, ואנא שלחית לך מילה דאת דמך, פירוש ישן, והיא מינטרא לך, דכתי' (משלי ו, כב) בשכבך תשמר עליך וגו'. ועוד גרסינן בואלה שמות רבה, בנוהג שבעולם אדם לוקח חפץ מיצר לשומרו, אבל התורה משמרת את בעליה, שנא' (משלי ו, כב) בהתהלכך תנחה

אותך וגו'. משל למה הדבר דומה, למלך שהיה מהלך באישון לילה ואפלה, והיה מתיירא מן הקוצים ומן הברקונים ומחיה רעה ומליסטים, ואינו יודע באיזה דרך ילך. נזדמנה לו אבוקה. ניצל מן הקוצים ומן הברקונים, ועדין הוא מתיירא מחיה רעה ומלסטים, ואינו יודע באיזו דרך ילך. כיון שעלה עמוד השחר ניצל מן הכל.

וגרסי' במדרש יהי אור ר' יהודה פתח, תורת ה' תמימה משיבת נפש. אשריהם ישראל שעוסקין בתורה, שכל העוסק בתורה חיים הם לו בעולם הזה ובעולם הבא, ויזכה לשני עולמים, העולם הזה והעולם הבא. ואפי' העוסק בתורה שלא לשמה, שכר טוב יש לו בעולם הזה, ואינו נידון לעולם הבא. וכל המשתדל בתורה לשמה, כשיפטר מן העולם הזה תורתו הולכת לפניו ומכרזת לפניו ומגינה עליו, שלא תגע בו מדת הדין, וכשגופו נקבר היא שומרת אותו, וכשנשמתו עולה למחיצתה, היא הולכת לפניו לתור לה מנוחה, עד שתהיה במקומה ובמנוחתה, ובעת תחיית המתים היא תליץ טובה בעדו. הה"ד בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. תנחה אותך, כמה דאיתמר, בשכבך תשמר עליך, בשעתא דשכיב גופא בקברא, שבזמן שהגוף בקבר היא מגינה עליו, והקיצות היא תשיחך, כשיקיצו המתים ויעמדו לקץ הימין תלמד עליו סניגוריא. ר' אלעזר אומר, והקיצות היא תשיחך, שבזמן שהצדיקים עומדים לתחיית המתים שלא תשתכח תורתן, אלא כל אותה תורה שהיו יודעין כשנסתלקו מן העולם הזה תהיה שמורה בלבם לתחיית המתים כבראשונה, והתורה תשיח בלבם לתחיית המתים, הה"ד והקיצות היא תשיחך.

וגרסי' בספרי יאר ה' פניו אליך ויחונך, זה מאור התורה, דכתי' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. ועוד גרסינן בואלה שמות רבה ועשו ארון עצי שטים, מה כתוב למעלה, ויקחו לי תרומה. מיד ועשו ארון עצי שטים. מה התורה קדומה לכל, כך במעשה המשכן הקדים הארון לכל מעשה הכלים. ואורה של תורה קדם למעשה בראשית, שנא' (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, כך במעשה המשכן התורה, שנקראת אור, קדמו מעשיה לכל מלאכת המשכן. והמשכן היה נקרא אור, כי משם היתה האורה יוצאה לכל העולם, כדגרסי' בויקרא רבה היש מספר לגדודיו ועל מי לא יקום אורהו. הב"ה ברא חמה ולבנה והם מאירים לעליונים ולתחתונים ולכל באי עולם, והוא יתברך שמו מתאוה לאורן של ישראל, שנא' (שמות כז, כ) ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. א"ר חנינא, חלונות היו במקדש ומשם האורה יוצאה לכל העולם, הה"ד ויעש לבית חלוני שקופים אטומים. היו מקטינות בפנים ומרחיבות מבחוץ, כדי להביא אורה לעולם. אמ' ר' לוי, מלך שבנה טרקלין חלונותיו מקטינות מבחוץ ומרחיבות מבפנים, כדי להכניס אורה לתוכו, אבל בית המקדש היו מקטינות מבפנים ומרחיבות מבחוץ, כדי להוציא אורה לעולם. ד"א יאר ה' פניו אליך ויחנך, יעמיד ממך בני תורה, שנא' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. ובתוהו היה העולם עד שקבלו ישראל את התורה והאיר העולם, שנא' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. וגרסי' במדבר סיני רבה שעיר עזים אחד לחטאת, כנגד שם טוב שהוא המעשה, דתנן לא המדרש הוא העקר אלא המעשה, שמכפר על האדם, ולכך נקראת התורה אור, שהיא מאירה לאדם כיצד יעשה רצון המקום. לפיכך כח המעשה גדול מכח התלמוד, כמו שאור השמש גדול מאור הנר. וגרסי' במדרש ומתוק האור וטוב לעינים. ר' יצחק ור' אבא בר כהנא. ר' יצחק אמ', מה מתוק האור, אורו של עולם הבא, אשרי אדם שבידו מעשים טובים, כדי שיזכה לראות אותו האור, שנא' (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ר' אבא אומר, מה מתוקים דברי תורה שנמשלו לאור, שנא' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. וגרסי במדרש קהלת עד אשר לא תחשך השמש, זו מלכות בית דוד, שנא' (תהלים פט, לז) וכסאו כשמש נגדי. והאור זו תורה, שנא' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. והירח אלו הסנהדרין, שהיו יושבין כחצי עגולה כירח, שנא' (תהלים פט, לח) כירח יכון עולם. והכוכבים אלו תלמידי חכמים, שיושבין ועוסקין בתורה, שנא' (דניאל יב, ג) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.